

Пісенні вірші. Праця над піснею.

Пісенні вірші — це дуже дійовий, рухливий і масовий вид нашої християнської поезії. Зрозуміло, важливу роль в пісенній творчості відіграє музика, оскільки без неї навіть найкращий вірш не зможе стати крилатим.

Але найважливіше місце в пісні належить поетичному слову, без якого вона не зможе існувати взагалі. Слово — це основа, фундамент, на якому народжується пісня. Саме воно доносить до серця, розуму людини той духовний смисл, який закладений у творі. І чим вище в духовному і художньому плані пісенне слово, тим більше можливостей воно дає композитору, і тим кращою може бути християнська пісня.

Наявні у нас пісні (тобто їх тексти) можна поділити приблизно на дві категорії. Є такі, що існують, як самостійні поетичні твори, незалежно від того, написана на них музика чи ні. А є пісні, які не мають самостійного художнього значення. Вони існують тільки, так би мовити, лише при музиці. Співати їх можна, але читати як вірш — досить важко, тому що їхня словесна тканина дуже примітивна, трафаретна, нехудожня. У таких випадках ми маємо справу не з поетичною творчістю в кращому розумінні цього слова, а зі звичайним ремісництвом.

Потрібно враховувати, що духовна пісня, яка повинна бути бездоганним поетичним твором, має деякі свої «пісенні особливості».

Насамперед слова твору мають бути дуже простими, але водночас і високохудожніми. Також співучими, тобто такими, що ллються легко і вільно, при читанні яких язык «не спотикається».

*Ти мені близький, як берег морю,
Наче мати дітям, дорогий.
Ти прийшов, щоб зняти з серця горе,
Ти прийшов і милістю зігрів.

Я без тебе і життю не радий,
Я без тебе біль гіркий ношу.
Ти Один душі моїй відрада,
Будь зі мною, Господи, прошу.*

Слова, які тяжко вимовляються, або занадто довгі можуть завадити слухачам зрозуміти текст.

*Це Ти прикрасив срібним сяйвом зорі,
Це Ти плекаєш квітки пелюстки.
Моя душа співає пісню-сповідь:
Що найпрекрасніший у світі, Боже, Ти.*

Пісня повинна мати чіткий поетичний задум. Саме чіткий, строго окреслений, а не такий, коли пісню можна розтягувати або скорочувати без шкоди справі.

Відомо, що пісня не терпить перевантаження незвичайними порівняннями, вигадливими епітетами, рідковживаними словами.

*В людських умах
І до сердець прилип,
Суцільний жах —
Тупий стереотип.
Безпечно жив,
Вростався паразит,
Сліпий мотив
Лиш плентався услід...
Завдав руїн
Гармонії життя,
Бридкий усім
Хаос без вороття...
Віками жив
Людський бездумний гніт,
Сліпий мотив
Лиш плентався услід...*

Слова пісні повинні бути без усякої поетичної бутафорії, книжності.

*Перегортаю рік, щоденник наче,
Прочитую замітки **сокровенні** (книжн.),
Сповняють серце спогади гарячі,
Цей рік від Бога був благословенним.*

*Колише вітер верховіття,
Голубить трави молоді.
І сонце в повному зеніті
Проміння горне до землі.
Біжить струмок із косогору.
Блакитні води миготять,
В бездонну гладь небес прозору
Пташки, співаючи, летять.
На горизонті величаво
Синіють обриси вершин,
Луги, заквітчані вінчально,
Бджілки купаються у них.
Милують око краєвиди,
Кругом гармонії краса.
Творець — Художник превеликий,
На всім лежить Його рука.*

Пісня не має бути багатослівною. У 16-20 рядках поет повинен уміти розповісти все те, що він вважає за потрібне.

Вірші набагато краще лягають на музику, коли в них багато простору, повітря, коли слова не тиснуть одне одного. Коли текст не дуже квітчастий, але водночас наповнений глибоким внутрішнім духовним змістом. Велика концентрація думок може створити труднощі у пісні.

У цьому куплеті бракує простору:

*Благословенні кроки Богопізнання,
Для нас з дитинства ще розпочались,
Та марні будуть всі зусилля і змагання,
Як Богу ми цілком не віддались.*

Ритм пісні має бути чітким, правильним.

*Співали Богу не в однім столітті,
І навіть не в однім тисячолітті.
Славили Творця сини Кореєві,
І дійшли до нас пісні Мойсеєві.*

*Пісня є пророчиці Девори,
І казав Давид: «Співають гори!»
Та найкращу пісню в цілім світі
Ми знайшли у Новому Завіті.*

*Пісня ангельська, небесна, нова
Сповістила нам Різдво Христове.
З того часу, хоч віки минули,
Та про неї люди не забули.*

*I тепер в усіх земних куточках
Славлять Бога і сини, і дочки.
Ми замовкнем — пісня не загине,
Разом з нами в небеса полине.
I на небі радісно, велично
Я і ти співати будем вічно!*

Цей вірш не може бути піснею, оскільки ритм у ньому міняється.

Але не обов'язково використовувати лише усталені, класичні форми віршування. Загальновживані розміри провокують композитора на шаблонні ритмічні структури. Добре лягають на музику вірші, написані у нестандартних віршованих розмірах.

*Ти не скажеш смерті: «Підождди!»
В час її.
І заплачуть по тобі дощі
Й рідні всі...*

*Ти не скажеш смерті: «Ще не час,
Відпусти!»
Й не розкаєшся з слізми в очах,—
Ти спізвивсь...*

Добре, якщо у вірші є строфа, спеціально написана для приспіву. У ній має бути сконцентрована основна думка пісні. Можлива, і навіть бажана, зміна поетичного розміру, системи римування, зменшення чи збільшення кількості стоп у рядку. Можливі пропуски 1–2 стоп у рядку строфи, призначеної для приспіву.

*Боже, скеле Ти моя —
Я надіюсь лиш на Тебе.
Боже, твердиня Ти моя,
Притулок мій і спасіння.*

Приспів:

*В тісноті моїй покликав Господа,
До Бога я звернувсь мого.
Він почув мене, почув мене,
Із чертогу Він Свого відповів.
Люблю Тебе, Господи, скеле моя,
Твердине моя, пристановище мое.
Люблю Тебе, Господи, скеле моя,
Твердине моя, пристановище мое.*

*Руку ти простяг Свою
І підняв мене з безодні,
Ти освітив пітьму мою,
Світильник мій запаливши.*

*Прости мене, хоч не прощення,
А смерті лиш достойний я,
Почуй, Спасителю, моління:
Душа стомилася моя.*

Приспів:

*Мої провини всі прости,
О Господи, прости, прости!*

*Прости, що дні свої найкращі
В гріхах, в невір'ї я прожив,
Моїй слабкій дай вірі крила,
Дай, щоб сильніш тебе любив.*

Потрібно, щоб кожний рядок містив у собі цілком закінчений відрізок фрази, якщо не всю фразу. Неприпустимий перехід думки зі строфи в строфу (куплет).

У наведеному нижче прикладі це правило дотримується.

*Сльози каяття мені де взяти?
Плакав би я гірко день і ніч...
Хто б мені дав сили жити свято?
Сумніву тягар хто знав би з пліч?
Ось Давид в своїй скорботі плаче...
Може, скарбу він лишивсь свого?
Ні, він тужить через те, що бачить:
Залишає Дух Святий його.*

А в цьому ні:

*Я ніколи не зможу забути
Подарунок небес в Вифлеємі,
Але хочеться знову відчути
Благодать, що спустилась на Землю.*

*Грандіозність різдвяної ночі
Тихим трепетом все огортає,
Бо здійснилося слово пророче —
І не змовкне ця вістка у краї.*

Зміст пісні повинен постійно розвиватися і кожним своїм рядком повідомляти про щось нове.

Пісня не любить і відкидає багато того, що прикрашає і робить оригінальним, вражаючим вірш, не призначений для перекладу на музику. Наприклад, у пісенних віршах недоречні слова і висловлювання, що надають відтінок публіцистичного (журнально-газетного) стилю.

*В суспільстві так ведеться споконвіку —
У лабірінтах плутаних стежок
Життєвих друкувалося без ліку
Для випадку усякого книжок.*

*Цікаві, наукові, нудьгуваті,
Зачитані бувають до дірок.
Одні навчають розчепити атом,
А інші — як злетіти до зірок.*

Недоречні у духовній пісні і висловлювання розмовного стилю.

*Не будьмо смутком так прибиті,
Нехай не буде сліз в очах,
Бо як не стрінемось в цім світі,
То жде нас зустріч в небесах.*

Повтори, варіації властиві пісенній творчості. Ці прийоми не гальмують, навпаки, сприяють розвитку обраної теми.

*Що про вічність ти думаєш, про безсмертя души,
Про омріяне Царство любові й краси
І про подвиг Голгофський, що в муках звершив,
На хресті кров проливши, святий Божий Син?
Що про вічність ти думаєш?*

*Що про вічність ти думаєш, про небесних жильців,
Про дорогу, що в небо веде від землі,
І про тих, що отримали в небі вінці,
Про їх віру, яку у житті зберегли?
Що про вічність ти думаєш?*

*Йди за Христом, хоч навкруг світ вирує,
Йди за Христом, хоч пітьма торжествує,
Йди за Христом, хоч нелегко в путі,
Завжди іди вслід за Ним.*

*Йди за Христом, хоч зненавидять люди,
Йди за Христом, хоч сміятися будуть.
Хрест свій візьми і покірно неси,
Завжди іди вслід за Ним.*

Рима, яка так багато означає для сприйняття вірша читачем чи слухачем, у пісні відіграє скромну роль, а інколи і зовсім непомітну. Якщо у звичайних віршах рима — найкраща помічниця для запам'ятовування, то в пісні допомагає музика.

Слово в пісні несе на собі таке смислове навантаження, що його вилучення рівнозначне усуненню цілого рядка, а іноді і всієї строфи. Слово тоді стоїть на своєму місці, коли воно незамінне і відкриває великі можливості для розвитку пов'язаних з ним понять і уявлень. Недарма говорять, що «з пісні слів не викинеш».

Пісня має особливість робити непомітними, не дратівливими ті поетичні слабкості, які народжуються наївною щирістю, але водночас залишає «без прикриття» дешевий ремісничий гладкопис. Готові, звичні, набридлі поетичні формули, а також загальновідомі, як таблиця множення, віршовані штампи — все це «гнилі підпірки» для будь-якої, навіть найталановитішої музики.

Поет повинен заздалегідь бачити мету, якій послужить нова пісня:

- прославлення Бога;
- утіха для християн, що страждають;
- заклик до покаяння, тощо.

Усі засоби мають переконливо співпрацювати з цією метою. Пошук нової та потрібної теми — одне із найважчих, найвідповідальніших завдань. Погано, якщо в центрі пісні виявляється людина (нехай навіть віруюча) з її переживаннями і проблемами, а Христос витісняється на другий план.

Сила духовної пісні прихована у глибині її сенсу. Кожен новий текст, подібно до нової проповіді, повинен свіжо і змістовоно розкривати якусь грань біблійної істини.

«Еклезіаст старався знаходити потрібні висловлювання, і слова істини написані ним правильно. Слова мудрих — як голки і як вбиті цвяхи, і укладачі їхні — від единого Пастиря» (Екл. 12, 10–11).